

Ochrona środowiska w europejskim prawie karnym

Cz. III. Lista przestępstw

DYREKTYWA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY 2008/99/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie ochrony środowiska poprzez prawo karne (Tekst mający znaczenie dla EOG)

Artykuł 3

Przestępstwa

Państwa członkowskie zapewniają, by następujące czyny, dokonane bezprawnie i umyślnie lub będące skutkiem przynajmniej rażącego niedbalstwa, stanowiły przestępstwa karne:

- a) zrzucanie, emisja lub wprowadzanie takich ilości substancji lub promieniowania jonizującego do powietrza, gleby lub wody, które powodują lub mogą spowodować śmierć lub poważne uszkodzenie ciała lub znaczną szkodę dla jakości powietrza, jakości gleby lub jakości wody lub dla zwierząt lub roślin;
- b) zbieranie, transport, odzysk lub unieszkodliwianie odpadów, w tym nadzór nad tymi działaniami oraz późniejsze postępowanie z miejscami unieszkodliwiania odpadów, w tym także działania podejmowane następnie w charakterze sprzedawcy lub pośrednika (zagospodarowanie odpadów), które powodują lub mogą spowodować śmierć lub poważne uszkodzenie ciała lub znaczną szkodę dla jakości powietrza, jakości gleby lub jakości wody, lub dla zwierząt lub roślin;
- c) przemieszczanie odpadów, jeśli działanie to wchodzi w zakres zastosowania art. 2 ust. 35 rozporządzenia (WE) nr 1013/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 czerwca 2006 r. w sprawie przemieszczania odpadów i jest dokonywane w znacznych ilościach, bez względu na to, czy odbywa się w ramach jednego przemieszczenia czy kilku przemieszczeń, które okazują się ze sobą powiązane;
- d) eksploatacja zakładu, w którym prowadzona jest działalność niebezpieczna lub w którym są składowane lub wykorzystywane niebezpieczne substancje bądź preparaty oraz która, poza zakładem, powoduje lub może spowodować śmierć lub poważne uszkodzenie ciała lub znaczną szkodę dla jakości powietrza, jakości gleby lub jakości wody, lub dla zwierząt lub roślin;
- e) produkcja, przetwarzanie, obsługa, wykorzystywanie, posiadanie, przechowywanie, transport, przywóz, wywóz i usuwanie materiałów jądrowych lub innych niebezpiecznych substancji radioaktywnych, które powodują lub mogą spowodować śmierć lub poważne usz-

zkodzenie ciała lub znaczną szkodę dla jakości powietrza, jakości gleby lub jakości wody, lub dla zwierząt lub roślin;

- f) zabijanie, niszczenie, posiadanie lub przywłaszczanie sobie okazów chronionych gatunków dzikiej fauny lub flory, z wyjątkiem przypadków gdy postępowanie to dotyczy nieznacznej ilości takich okazów i ma nieznaczny wpływ na zachowanie gatunków;
- g) handel okazami chronionych gatunków dzikiej fauny lub flory, ich częściami lub pochodnymi, z wyjątkiem przypadków gdy postępowanie takie dotyczy nieznacznej liczby takich okazów i ma nieznaczny wpływ na zachowanie gatunków;
- h) jakiegokolwiek postępowanie, które powoduje znaczne zniszczenie siedliska przyrodniczego na terenie chronionym;
- i) produkcja, przywóz, wywóz, wprowadzanie do obrotu lub wykorzystywanie substancji zubożających warstwę ozonową.

Artykuł 3 ma kluczowe znaczenie w koncepcji dyrektywy. Wskazuje on bowiem na dziewięć czynów, które państwa członkowskie są zobowiązane uznać za przestępstwa popełniane przez osoby fizyczne, jeżeli zostały spełnione trzy warunki:

- 1) wyczerpanie znamion określonych pod lit. a) – i),
- 2) bezprawność,
- 3) wina, przy czym w razie winy umyślnej czyny te muszą stanowić przestępstwa zawsze, w razie winy nieumyślnej – muszą stanowić przestępstwa wtedy, kiedy owa wina nieumyślna ma postać rażącego niedbalstwa, jeżeli zaś jest to lżejsza wina nieumyślna czyny te mogą, ale już nie muszą być uznane za przestępstwa.

Na tle zdania wstępnego do art. 3 dyrektywy należy z całą stanowczością podkreślić, że przewidziane w kolejnych literach czyny mają stanowić **przestępstwa karne**. Oznacza to, że prawodawca wspólnotowy nie pozostawia państwom członkowskim wyboru, czy czyny wskazane pod lit. a) – i) ścigać jako przestępstwa, jako wykroczenia (w niektórych systemach prawnych nazywane „przestępstwami administracyjnymi”) czy jako inne delikty administracyjne, lecz wymaga, aby były one ścigane właśnie jako

przestępstwa karne, czyli takie, za które karę może wymierzyć tylko sąd. Prawodawca wspólnotowy nie przesądza, czy znamiona takich przestępstw mają się znaleźć w kodeksach karnych czy w innych ustawach, gdyż to zależy od krajowych systemów prawa karnego (tytułem przykładu: w Czechach i Słowacji typizacja przestępstw jest możliwa tylko w kodeksach karnych, w Polsce jest to możliwe także w innych ustawach, jak choćby w ustawie o ochronie przyrody), wymaga jedynie tego, aby to były rzeczywiście przestępstwa karne.

Typy przestępstw przewidzianych w dyrektywie

Znamiona przestępstw przewidzianych w art. 3 dyrektywy dają się podzielić na trzy grupy:

1. Przestępstwa w dziedzinie stanowiącej trzon każdej koncepcji prawnej ochrony **środowiska**, obejmującej problematykę zanieczyszczeń, odpadów i innych substancji niebezpiecznych oraz promieniowania (art. 3 lit. a)–e)
2. Przestępstwa w dziedzinie ochrony **przyrody** (art. 3 lit. f)–h)
3. Przestępstwa w dziedzinie ochrony **warstwy ozonowej** (art. 3 lit. i).

Zastanawiając się nad pierwszą grupą przestępstw należy – mając na uwadze konstrukcję znamion – wyróżnić dwie podgrupy:

- 1.1. Przestępstwa materialne (znamienne skutkiem rzeczywistym lub jedynie groźącym) z art. 3 lit. a), b), d) i e)
- 1.2. Przestępstwa formalne z art. 3 lit. c).

1. Zanieczyszczenia, odpady, substancje, promieniowanie

Przystępując do charakterystyki przestępstw materialnych grupy pierwszej zauważamy, że intencją prawodawcy wspólnotowego jest ściganie spowodowania lub możliwości spowodowania najcięższych następstw w postaci:

- śmierci lub poważnego uszkodzenia ciała człowieka,
- znacznej szkody dla jakości powietrza, jakości gleby lub jakości wody,
- znacznej szkody dla zwierząt lub roślin;

jeżeli któreś z tych następstw w postaci rzeczywistej lub choćby tylko groźącej było skutkiem:

- zanieczyszczenia powietrza, gleby lub wody substancją lub promieniowaniem jonizującym (art. 3 lit. a),
- operacji z odpadami (art. 3 lit. b),
- eksploatacji niebezpiecznego zakładu (art. 3 lit. d),
- operacji z materiałami jądrowymi lub innymi niebezpiecznymi substancjami radioaktywnymi (art. 3 lit. e).

W oparciu o inną koncepcję jest ujęte **przestępstwo formalne grupy pierwszej** przewidziane w art. 3 lit. c). Dyrektywa odsyła tu wprost do art. 2 pkt 35 rozporządzenia wspólnotowego nr 1013/2006 w sprawie przemieszczania

odpadów. Rozporządzenie odnosi się do **międzynarodowego** przemieszczania odpadów, którego warianty zostały odrębnie zdefiniowane. Treść tego punktu 35 przytoczę w całości:

Art. 2. Do celów niniejszego rozporządzenia (...):

35) **nielegalne przemieszczanie** oznacza przemieszczanie odpadów dokonane:

- a) bez zgłoszenia go wszystkim zainteresowanym właściwym organom zgodnie z niniejszym rozporządzeniem; lub
- b) bez zgody zainteresowanych właściwych organów zgodnie z niniejszym rozporządzeniem; lub
- c) w przypadku gdy zgoda zainteresowanych właściwych organów została uzyskana w wyniku fałszerstwa, wprowadzenia w błąd albo oszustwa; lub
- d) w sposób, który nie jest zgodny z określonym w dokumencie zgłoszeniowym lub w dokumentach przesyłania; lub
- e) w sposób, który prowadzi do odzysku lub unieszkodliwiania niezgodnego z przepisami wspólnotowymi lub międzynarodowymi; lub
- f) z naruszeniem art. 34, 36, 39, 40, 41 i 43; lub
- g) zgodnie z art. 3 ust. 2 i 4, w odniesieniu do którego stwierdzono, że:
 - i) zawiera odpady, które nie zostały wyszczególnione w załącznikach III, IIIA lub III; lub
 - ii) został naruszony art. 3 ust. 4;
 - iii) przemieszczanie jest realizowane w sposób, który nie został konkretnie określony w dokumencie, o którym mowa w załączniku VII.

Rozwinięcie tego przepisu jest w ramach mego szkicu oczywiście niemożliwe, gdyż wymagałoby całego traktatu; nie pozostaje mi nic innego, jak odesłać do literatury [1]. Przytoczyłem ten punkt, aby wskazać, że dyrektywa nie wymaga, żeby w wyniku nielegalnego przemieszczania odpadów powstała jakakolwiek szkoda czy choćby jej niebezpieczeństwo, o przestępności czynu rozstrzyga samo naruszenie niezwykle szczegółowych przepisów rozporządzenia, a jedynym znamieniem odróżniającym naruszenia mogące być karane jako wykroczenia bądź delikty administracyjne od tych, które mają być karane jako przestępstwa, jest **znaczna ilość** bezprawnie przemieszczanych odpadów, nie ma przy tym znaczenia, czy będą to odpady niebezpieczne czy inne niż niebezpieczne.

2. Przyroda

Wprawdzie ochrona przyrody jest traktowana jako jeden z kierunków ochrony środowiska, ale jest to kierunek na tyle swoisty, że zazwyczaj jest wyodrębniany z ochrony środowiska. Tak też czyni dyrektywa w art. 3 lit. f) – h). Przewidziane w tych literach przestępstwa można z kolei podzielić na:

- 2.1. Przestępstwa w dziedzinie **ochrony gatunkowej zwierząt i roślin** występujące w dwóch wariantach:

- zabijanie, niszczenie, posiadanie lub przywłaszczanie sobie okazów chronionych (art. 3 lit. f),
- handel okazami chronionymi, ich częściami lub pochodnymi (art. 3 lit. g);

w obu wariantach warunkiem odpowiedzialności za przestępstwo ma być to, aby alternatywnie:

- ilość okazów będących przedmiotem czynu była **większa niż nieznaczna**,
- wpływ na zachowanie gatunków był **większy niż nieznaczny**.

Jeżeli zatem ilość okazów była nieznaczna i jednocześnie wpływ za zachowanie gatunków był nieznaczny, to taki czyn nie musi być traktowany jako przestępstwo i może być ścigany jako wykroczenie lub delikt administracyjny.

- 2.2. Przestępstwa w dziedzinie **ochrony obszarowej** (art. 3 lit. h). Ten typ przestępstwa polega na **zniszczeniu siedliska przyrodniczego**, przy czym o przestępności czynu mają rozstrzygać dwa warunki:
- zniszczenie musi być **znaczne**,
 - siedlisko musi znajdować się na **terenie chronionym**.

Jest to typowe przestępstwo materialne, znamienne skutkiem, jakim jest zniszczenie siedliska przyrodniczego, ale nie każde, lecz tylko znaczne. Nieznaczne zniszczenie (uszkodzenie) siedliska przyrodniczego może być ścigane jako wykroczenie lub delikt administracyjny.

Jak już była o tym mowa w części II mego szkicu, ochrona prawnokarna przewidziana w art. 3 lit. f) – h) dyrektywy 2008/99/WE przysługuje gatunkom i siedliskom chronionym prawem wspólnotowym, tj. dyrektywą Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, dyrektywą Rady 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikiego ptactwa oraz rozporządzeniem Rady (WE) nr 338/97 w sprawie ochrony dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi.

3. Warstwa ozonowa

Ostatnim przestępstwem przewidzianym w dyrektywie jest produkcja, przywóz, wywóz, wprowadzanie do obrotu lub wykorzystywanie **substancji zubożających warstwę ozonową** (art. 3 lit. i). Regulacja penalna jest związana z rozporządzeniem (WE) nr 2037/2000 z 29 czerwca 2000 r. w sprawie substancji zubożających warstwę ozonową (Dz.Urz. WE L 244 z 29.09.2000). Przestępstwo to ma charakter formalny, rozstrzyga naruszenie przepisów rozporządzenia, a żadna szkoda ani nawet jej niebezpieczeństwo nie jest warunkiem odpowiedzialności.

Dyrektywa a polskie prawo karne

Regulacje przewidziane dyrektywą znajdują już odzwierciedlenie w polskim prawie karnym, a mianowicie w:

- rozdziale XXII kodeksu karnego (k.k.) z 6 czerwca

1997 r. zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko środowisku”,

- art. 128 ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (DzU z 2009 r. nr 151, poz. 1220).

Próbie skonfrontowania dyrektywy z ustawodawstwem polskim przeprowadzę według tego samego schematu, jakim posłużyłem się omawiając dyrektywę.

1. Zanieczyszczenia, odpady, substancje, promieniowanie

Regulacji art. 3 lit. a) dyrektywy odpowiadają art. 182 i 185 polskiego k.k., które przytoczę w tym miejscu w całości:

Art. 182. § 1. Kto zanieczyszcza wodę, powietrze lub ziemię substancją albo promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to zagrozić życiu lub zdrowiu wielu osób lub spowodować zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

(...)

Art. 185. § 1. Jeżeli następstwem czynu określonego w art. 182 § 1, art. 183 § 1 lub 3 lub w art. 184 § 1 lub 2 jest zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli następstwem czynu określonego w art. 182 § 1, art. 183 § 1 lub 3 lub w art. 184 § 1 lub 2 jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Łatwo dostrzec zasadniczą zbieżność art. 3 lit. a) dyrektywy z przepisami polskimi. Zagrożenie mamy w art. 182 k.k., skutek materialny w art. 185 k.k., co odpowiada intencji dyrektywy. Ciężki uszczerbek na zdrowiu w przepisach polskich to nic innego niż poważne uszkodzenie ciała w dyrektywie. Zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach w przepisach polskich to nic innego niż znaczna szkoda dla zwierząt lub roślin w dyrektywie.

Różnice polegają na tym, że:

- poważne zagrożenie według przepisów polskich (art. 182 k.k.) musi odnosić się do wielu osób, podczas gdy według dyrektywy wystarczy zagrożenie jednej osoby,
- w typie kwalifikowanym ciężki uszczerbek na zdrowiu według przepisów polskich (art. 185 § 2 k.k.) także musi dotknąć wielu osób, podczas gdy według dyrektywy wystarczy, że dotknie jednej osoby,
- samodzielną przesłanką karalności za przestępstwo jest spowodowanie lub możliwość spowodowania znacznej szkody dla jakości powietrza, gleby lub wody, czego w przepisach polskich nie ma w ogóle, ponieważ o przestępności decyduje dopiero zagrożenie ludzi, roślin lub zwierząt.

Regulacji art. 3 lit. b) dyrektywy odpowiadają art. 183 § 1, 3 i 6 oraz art. 185 k.k. Przepis o typach kwalifikowanych z art. 185 jest wspólny dla zanieczyszczeń, odpadów i promieniowania, przytoczę przeto tylko odnośne przepisy dotyczące odpadów. Oto ich treść:

Art. 183. § 1. Kto wbrew przepisom składa, usuwa, przetwarza, dokonuje odzysku, unieszkodliwia lub transportuje odpady lub substancje w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu lub zdrowiu wielu osób lub spowodować zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

(...)

§ 3. Karze określonej w § 1 podlega, kto wbrew obowiązkom dopuszcza do popełnienia czynu określonego w § 1, 2 i 4.

(...)

§ 6. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1–5 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Także tu można dostrzec zbieżność przepisów polskich z dyrektywą, a różnice sprowadzają się do takich samych, jakie już były sygnalizowane w odniesieniu do art. 182 k.k. Dalsza różnica wynika stąd, że wykaz operacji z odpadami w art. 3 lit. b) dyrektywy jest bogatszy niż w art. 183 § 1 k.k.

Regulacja art. 3 lit. d) dyrektywy nie znajduje bezpośredniego odzwierciedlenia w polskich przepisach karnych.

Regulacji art. 3 lit. e) dyrektywy odpowiadają art. 184 i 185 k.k. Ponieważ art. 185 jest wspólny dla zanieczyszczeń, odpadów i promieniowania, przytoczę jedynie art. 184 polskiego k.k., który stanowi:

Art. 184. § 1. Kto przewozi, gromadzi, składa, porzuca lub pozostawia bez właściwego zabezpieczenia materiał jądrowy albo inne źródło promieniowania jonizującego, jeżeli może to zagrozić życiu lub zdrowiu człowieka lub spowodować zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto wbrew obowiązkom dopuszcza do popełnienia czynu określonego w § 1.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 lub 2 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Zbieżność z postanowieniami dyrektywy jest bodaj większa niż w poprzednich przypadkach, skoro wystarczy zagrożenie jednej osoby. Różnice polegają na znacznie uboższym opisie zachowania przestępnego oraz – tak jak w poprzednich przypadkach – braku usamodzielnienia znacznej szkody dla jakości powietrza, gleby lub wody jako przesłanki odpowiedzialności za przestępstwo.

Regulacji art. 3 lit. c) dyrektywy odpowiadają przepisy art. 183 § 2, 4 i 5 polskiego k.k., które przytoczę:

Art. 183. (...) § 2. Tej samej karze podlega, kto wbrew

przepisom przywozi z zagranicy substancje zagrażające środowisku.

(...)

§ 4. Karze określonej w § 1 podlega, kto wbrew przepisom przywozi odpady z zagranicy lub wywozi odpady za granicę.

§ 5. Kto bez wymaganego zgłoszenia lub zezwolenia albo wbrew jego warunkom przywozi z zagranicy lub wywozi za granicę odpady niebezpieczne, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Regulacja polska jest niezwykle syntetyczna, ale w istocie odpowiada temu, czego wymaga prawodawca wspólnotowy w art. 3 lit. c) dyrektywy.

Podkreślić trzeba, że wszystkie przestępstwa z art. 182–185 polskiego k.k. są karane także w razie nieumyślności, co nawet wykracza poza wymagania dyrektywy, gdyż prawo polskie nie wprowadza rozróżnienia między rażącym i zwykłym niedbalstwem, każde niedbalstwo uzasadnia odpowiedzialność.

2. Przyroda

Regulacji art. 3 lit. f) dyrektywy odpowiada art. 181 § 3 i 5 polskiego k.k. w brzmieniu:

Art. 181. (...) § 3. Karze określonej w § 2 (tj. grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2) podlega także ten, kto niezależnie od miejsca czynu niszczy lub uszkadza rośliny lub zwierzęta pozostające pod ochroną gatunkową, powodując istotną szkodę.

(...)

§ 5. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 2 lub 3 działa nieumyślnie, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

Można zapewne przyjąć, że rozsądnie interpretowana istotna szkoda według przepisów polskich mieści w sobie większą niż nieznaczna ilość okazów lub większy niż nieznaczny wpływ na zachowanie gatunków w rozumieniu dyrektywy. Różnice wszakże występują, skoro prawo polskie nie przewiduje odpowiedzialności za posiadanie lub przywłaszczanie sobie okazów.

Regulacji art. 3 lit. g) dyrektywy zdaje się odpowiadać przede wszystkim art. 128 polskiej ustawy o ochronie przyrody. Przepis ten został zredagowany w sposób zasługujący na najostrejszą krytykę [2]. Można w nim znaleźć pewne elementy, a jakie chodzi w art. 3 lit. g) dyrektywy, m.in. penalizację bezprawnego przewożenia chronionych okazów przez granicę Unii Europejskiej (art. 128 pkt 1) czy też oferowanie, nabywanie lub pozyskiwanie okazów (art. 128 pkt 2 lit. d) z bardzo surową sankcją pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5, ale brak jakiegokolwiek dyferencjacji, brak odpowiedzialności za działania nieumyślne i mocno „toporna” redakcja przepisu nie pozwala uznać, aby rzeczywiście odpowiadał on temu, czego wymaga dyrektywa.

Regulacji art. 3 lit. h) dyrektywy odpowiada art. 187 polskiego k.k. w brzmieniu:

Art. 187. § 1. Kto niszczy, poważnie uszkadza lub istotnie zmienia wartość przyrodniczą prawnie chronionego terenu lub obiektu, powodując istotną szkodę, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

Jeśli zważyć, że w koncepcji polskiej ustawy o ochronie przyrody siedlisko przyrodnicze chronione przepisami wspólnotowymi zawsze będzie przedmiotem czynu z art. 187 k.k., a wymóg „istotnej szkody” jako znamię tego przestępstwa to nic innego niż „znaczne zniszczenie” w rozumieniu dyrektywy, wreszcie, że polski kodeks przewiduje odpowiedzialność za nieumyślność, można uznać, że art. 187 k.k. jest dokładnym odzwierciedleniem tego, czego wymaga dyrektywa.

Nie ma natomiast żadnego przepisu polskiego, który odpowiadałby regulacji art. 3 lit. i) dyrektywy. Jest to zaskakujące, ponieważ poprzednia ustawa z 2 marca 2001 r. o postępowaniu z substancjami zubożającymi warstwę ozonową (DzU nr 52, poz. 537 ze zm.) przewidywała – obok odpowiedzialności za wykroczenia i delikty administracyjne – także odpowiedzialność za przestępstwa. Ustawa ta została uchylona obowiązującą ustawą z 20 kwietnia 2004 r. o substancjach zubożających warstwę ozonową (DzU nr 121, poz. 1263), która ogranicza regulacje penalne do deliktów administracyjnych zagrożonych karami pieniężnymi (art. 37) oraz wykroczeń (art. 38–48), nie przewidując już odpowiedzialności za przestępstwa. Uzyskanie zgodności z dyrektywą będzie wymagać wprowadzenia do tej ustawy bądź też do kodeksu karnego znamion przestępstw odpowiadających treści art. 3 lit. i) dyrektywy.

Artykuł 4

Podżeganie i pomocnictwo

Państwa członkowskie zapewniają, by podżeganie do postępowania umyślnego, o którym mowa w art. 3, oraz pomocnictwo w jego podejmowaniu podlegały karze jako przestępstwa karne.

Przepis art. 4 dyrektywy nakazuje wprowadzenie odpowiedzialności za dwie formy współdziałania przestępnego w popełnianiu przestępstw umyślnych wskazanych w art. 3 dyrektywy, tj. podżegania i pomocnictwa.

Przepisy polskiego kodeksu karnego są w pełni zgodne z dyrektywą, ponieważ karalne jest tak samo jak sprawstwo:

- podżeganie do każdego przestępstwa umyślnego (art. 18 § 2 oraz art. 19 § 1 k.k.),
- pomocnictwo do każdego przestępstwa umyślnego (art. 18 § 3 oraz art. 19 § 1 k.k.), z tym że wymierzając

karę za pomocnictwo sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary (art. 19 § 2 k.k.), co nie jest sprzeczne z dyrektywą.

Artykuł 5

Sankcje

Państwa członkowskie przyjmują niezbędne środki w celu zapewnienia, by przestępstwa, o których mowa w art. 3 i 4, podlegały skutecznym, proporcjonalnym i odstraszającym sankcjom karnym.

Formuła art. 5 dyrektywy jest typowa dla wszystkich przepisów wspólnotowych (zarówno dyrektyw, jak i rozporządzeń) nakazujących państwom członkowskim wprowadzenie regulacji penalnych. Prawodawca wspólnotowy nie narzuca państwu członkowskim żadnych szczegółowych rozwiązań, wymaga tylko tego, aby wprowadzone w prawie wewnętrznym sankcje karne były:

- 1) skuteczne,
- 2) proporcjonalne,
- 3) odstraszające.

Czy polskie przepisy karne odpowiadają temu nakazowi? Nie mam wątpliwości, że jeśli chodzi o zanieczyszczenia, odpady, substancje i promieniowanie odpowiedź na tak postawione pytanie powinna być twierdząca. Inaczej oceniałbym sankcje za przestępstwa w ochronie przyrody, a to co najmniej z dwóch powodów. Po pierwsze, sankcje z art. 181 § 3 i 5 oraz z art. 187 k.k. można oceniać jako zbyt łagodne, zwłaszcza w odniesieniu do przestępstw nieumyślnych. Po drugie, w przepisach polskich doszło do zachwiania rozsądnych proporcji, co można z łatwością wykazać zestawiając z jednej strony bezprawne przewiezienie przez granicę Unii Europejskiej w celach handlowych jednej rośliny chronionej (kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5 – art. 128 pkt 1 ustawy o ochronie przyrody), z drugiej zaś umyślne poważne zniszczenie chronionego siedliska przyrodniczego (grzywna, kara ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 – art. 187 § 1 k.k.). Uważam przeto, że staranne przemyślenie sankcji i ujęcie ich w sposób odpowiadający wymaganiu proporcjonalności jest ważnym zadaniem stojącym przed ustawodawcą polskim.

LITERATURA

- [1] Jerzmański J.: Międzynarodowe przemieszczanie odpadów w prawie unijnym i polskim, *Zeszyty Komunalne*, nr 1, 2008
- [2] Radecki W.: Ustawa o ochronie przyrody. *Komentarz*, s. 419 i n., Warszawa 2008